

EDUKACJA TANECZNA OGÓLNOKSZTAŁCĄCEGO ŚRODOWISKA BALETOWEGO NA UKRAINIE I W POLSCE

Pasha Vasylenko

Co łączy? Co różni? Klucz do modernizacji?

W XIX wieku wykształciły się dwie podstawowe szkoły pedagogiki baletowej: włoska i francuska. Oparte na tych samych zasadach techniki różniły się stylem. Szkoła włoska preferowała wirtuozerię, skoczność i doskonałą technikę. Główną cechą szkoły francuskiej była płynność, elegancja i piękno wyrazu. Z tradycji włoskiej wzbogaconej o elementy stylu francuskiego i pierwiastki narodowe, powstała szkoła rosyjska. Cechuje ją doskonałe wykszolenie techniczne i artystyczne. (Rudnicka, 2012, 21)

Bez wątplenia łączy ukraińsko – polskie ogólnokształcące środowisko baletowe szkoła rosyjska. Wieloletnia współpraca pedagogiczna, współpraca pomiędzy szkołami o podobnym systemie opartym na wywodzącej się od Agrypiny Waganowej, odegrały bardzo ważną rolę w ustanowieniu i rozwoju sztuki baletowej na Ukrainie jak również w Polsce. Opracowanie przez prof. A. Waganowej podręcznika „Zasady tańca klasycznego”(1934), stało się dla polskiego i ukraińskiego środowiska choreograficznego wydarzeniem o wielkim znaczeniu. Do dziś jest on stosowany on w szkolnictwie baletowym w obydwóch państwach.

Pierwsze uczennice prof. A. Waganowej przyjechały na Ukrainę we wrześniu 1926 roku, kiedy najlepsza w Europie Petersburska Szkoła Baletowa (dziś Akademia Rosyjskiego Baletu im. A. Waganowej), wysłała do teatrów opery i baletu Kijowa, Odessy ta Charkowa, absolwentów szkoły: N. Werekundowa, K. Wasina, N. Winogradowa, którzy po skończeniu kariery tanecznej stały dobrymi pedagogami tańca klasycznego. (Szyłowa, Semenowna, 2013, 44)

W latach 1963-1965 zorganizowano seminarium metodyki nauczania tańca klasycznego dla pedagogów z całej Polski, prowadzone przez Olgę Ilinę z Moskwy.(Turska, 1983, 94) W tym czasie kadre polskich nauczycieli zasilali fachową wiedzą pedagogzy radzieccy: Borys Kumysnikow, Olga Jordan, Natalia Konius i Aleksander Sobol. Był to bardzo dobry i cenny czas dla rozwoju szkoły. Do dziś działa ona według wypracowanych wtedy wzorców. (Rudnicka, 2012, 20)

Historia powstania współczesnych szkół baletowych jako niezależnych instytucji na Ukrainie i w Polsce zaczyna się w drugiej połowie XX wieku, przy wielkim wsparciu teatrów opery i baletu, którzy nie wyobrażali sobie rozwoju sztuki tanecznej bez takiego zaplecza. Szkoły realizują równolegle kształcenie w zakresie przedmiotów artystycznych i ogólnokształcących. Po zdaniu egzaminu dyplomowego uczniowie otrzymują dyplom ukończenia szkoły baletowej i tytuł zawodowego tancerza uprawniającego absolwenta do ubiegania się o przyjęcie na studia wyższe.

Warszawska Szkoła Baletowa im. R. Turczynowicza, która powstała na początku XIX wieku. Do wybuchu II wojny światowej szkoła działała w ramach Teatru Wielkiego. Od początku jej istnienia ze szkołą współpracowali najlepsi pedagodzy francuscy, włoscy, rosyjscy, radzieccy i polscy. To oni przyczynili się do rozwoju polskiego baletu przekazując uczniom tradycje i tajniki sztuki baletowej oraz wychowując pokolenia znakomitych tancerzy. Od 1956 roku uczniom i pedagogom stworzono znakomite warunki pracy. W nowym budynku szkoły zaprojektowano nowoczesne sale baletowe o pełnym profesjonalnym wyposażeniu, przestronne, jasne klasy, pracownie, przepiękną stylową aulę z dużą sceną szkolną i odpowiednim zapleczem, nowoczesne natryski i sanitariaty, gabinet lekarski i fizykoterapii. (www.beletowa.pl)

Historia Szkoły Baletowa w Kijowie rozpoczyna się w 1934 roku, kiedy przy Teatrze Opery i Baletu powstało studium baletowe, które kształciło przyszłe pokolenia tancerzy na potrzeby teatru. W 1938 roku zgodnie z decyzją rządu Kijowa powstał trzyletni choreograficzny „College” kierowany przez L.O. Zhukova, a pierwszym jego dyrektorem artystycznym był znany choreograf Borys Tayirov. Zgodnie z uchwałą Rady Komisarzy Ludowych ZSRR i KC KPZR z dnia 13 lutego 1945 Kijowska Szkoła Baletowa wznowiła swoją pracę jako niezależna instytucja. Edukacja pierwszej grupy dyplomowanych absolwentów na Ukrainie, składającej się z 10 osób, zakończyła się w 1951 roku. (www.kdhu.org.ua. Rozdział: Rys historyczny, Szkoła Baletowa w Kijowie)

Edukacja pierwszej grupy absolwentów w Polsce, czyli 12 dziewcząt, trwała pięć lat (był to rocznik 1949-1954). Po raz pierwszy w dziejach polskich szkolnictwa baletowego świadectwo dojrzałości średniej szkoły baletowej dawało pełne wykształcenia ogólne i zawodowe. Kwalifikacje artystyczne uprawniały do pracy tancerza w zespołach baletowych, a dyplom umożliwiał podjęcie wyższych studiów. Pierwszy rocznik otrzymał nakazy pracy do zespołów oper i operetek w całej Polsce. (Rudnicka, 2012, 19)

Ze względu na potrzeby w doskonaleniu systemu kształcenia każda ze szkół wprowadzała kierunek pedagogiczny, prowadząc tak zwany – dwukierunkowy tor kształcenia.

W latach 1954-1973 warszawska szkoła, jako jedyna w Polsce prowadziła dział pedagogiczny, stworzony z myślą o uczniach, którzy okazali się słabo predysponowani do tańca klasycznego, a zainteresowani byli pedagogiką. Naukę mogła rozpocząć młodzież, która ukończyła piątą klasę szkoły baletowej. Kierunek ten ukończyło około stu osób, ale większość z nich znalazła jednak swoje miejsce na scenie. Warszawska placówka jako jedyna szkoła przyznawała też dyplomy i matury eksternistyczne. (Turska, 1983, 98)

W 1957 i 1958 roku Kijowska szkoła baletowa prowadzi eksperymentalną rekrutację na kierunek „Metodysta zespołów tanecznych”, z 4 letnim terminem kształcenia. W 1961-1962 roku dyplom otrzymało 61 osób. W okresie 1973-1991 roku szkoła kształciła specjalistów z kwalifikacją „Artysta zespołu tańca ludowego” z pięcioletnim programem kształcenia. Dyplom uzyskało 274 absolwentów. (www.kdhu.org.ua. Rozdział: Rys historyczny, Szkoła Baletowa w Kijowie)

Wśród wielu kierunków współczesnej edukacji na szczególną uwagę zasługuje kształcenie artystyczne. Pomimo długiej i bogatej historii szkolnictwa artystycznego na Ukrainie jak

również w Polsce, obecny system kształcenia edukacji tanecznej w ogólnokształcących szkołach baletowych, dostarcza wielu pytań związanych z modernizacją programu kształcenia przyszłych zawodowych tancerzy.

Przez edukację taneczną rozumiemy celowe i świadome działania podejmowane przede wszystkim przez nauczycieli, wychowawców i instruktorów, zmierzające do przekazania kompetencji z zakresu sztuki tanecznej, jak również do rozwijania, za pośrednictwem tańca, osobowości człowieka w zakresie intelektualnym, duchowym, fizycznym oraz społeczno-kulturowym. (Kubinowski, 1997, 27)

Koniec XX i początek XXI wieku charakteryzuje się z dynamicznym rozwojem sztuki tańca. Powstają nowe formy taneczne które niosą ze sobą zmiany i nowe wyzwania dla systemu kształcenia edukacji tanecznej ogólnokształcących szkół baletowych.

Obecnie żyjemy w czasach, w których każde pokolenie żyje w nieco innej rzeczywistości z innymi wymaganiami, niestety oferta edukacyjna kształcenia artystycznego nie zawsze odpowiada wymaganiom współczesnego świata i potrzeb współczesnej młodzieży. Często zadajemy pytania, jaka wiedza i umiejętności będą przydatne młodzieży w dziedzinie tanecznej? Młodzi ludzie są gotowi i skłonni wchodzić w pewną nową swobodną interakcję z rzeczywistością świata artystycznego. Czy obecny system daje taką możliwość?

Dziś mamy do czynienia z bardzo złożonym standardem kształcenia. Szkolenie tancerza klasycznego ulega ciągłym zmianom: „*Nie tańczy już tak samo; współczesność przynosi inne rozumienie tańca klasycznego, wzbogaca go*” – mówi Agnes Letestu – gwiazda Baletu Opery Paryskiej. Zdobywanie coraz większego stopnia precyzji i wirtuozerii wymaga zmiany dawnych systemów nauczania opartych na naśladowaniu, które obecnie już nie wystarcza. (Sier-Janik, 2011, 41)

Aktualna problematyka kształcenia w dziedzinie tańca we współczesnej Polsce jest opisana w raporcie I Kongresu Tańca zorganizowanego przez Instytut Muzyki i Tańca w dniach 27-29 kwietnia 2011 roku w Warszawie. Kongres był pierwszym tego rodzaju wydarzeniem w historii tańca w Polsce i okazał się przede wszystkim narzędziem diagnozy obecnego stanu tańca i warunków uprawiania tej sztuki w Polsce. Wyraźnie określono w raporcie, że edukacja w dziedzinie tańca jest przestarzała i wymaga szybkich reform. Zastrzeżenie budzi poziom kształcenia w publicznych, profesjonalnych szkołach baletowych. Mówiono o podstawowych problemach spowodowanych wieloletnimi zaniedbaniami w zakresie modernizacji, jak i o konieczności powstania od nowa systemu edukacji tancerzy i infrastruktury dla tańca, tworzenia warunków do wykonania zawodu tancerza, wsparcia rynku tańca, promocji zagranicznej, etc. Uczestnicy Kongresu Tańca zaproponowali podjęcie następujących działań, które będą służyć poprawie sytuacji sztuki tańca i edukacji tanecznej. Oto najważniejsze z nich:

1. Stworzenie i jak najszybsze wprowadzenie w życie systemu przekwalifikowania zawodowego tancerzy oraz stworzenie programu edukacyjnego o tańcu oraz wprowadzenie go do powszechnego systemu edukacji.

2. Reforma systemu szkolnictwa zawodowego w zakresie tańca dotycząca wszystkich poziomów kształcenia i ogólnego modelu edukacji.
3. Podjęcie działań służących rozwojowi wiedzy o tańcu i aktywności krytyczno-recenzenckiej wokół sztuki tańca oraz utworzenie strategii promocji sztuki tańca w Polsce i za granicą.
4. Zapewnienie odpowiedniej infrastruktury dla potrzeb tańca poprzez przystosowanie istniejących oraz budowanie nowych obiektów, a także poprzez powołanie programu operacyjnego „Miejsce dla tańca plus”.
5. Inspirowanie władz samorządów lokalnych do wspierania sztuki tańca przy tworzeniu i realizacji regionalnych polityk kulturalnych.
6. Stworzenie zespołu roboczego złożonego z przedstawicieli środowiska tańca, władz państwowych i samorządowych oraz organizacji pozarządowych z Polski i zagranicy celem opracowania strategii rozwoju tańca w Polsce. (Ilczuk, 2011, 17-18)

W Polsce istnieje 5 Ogólnokształcących Szkół Baletowych (OSB), w następujących miastach: Bytom, Gdańsk, Łódź, Poznań, Warszawa. Realizują one równoległe kształcenie w zakresie przedmiotów artystycznych i ogólnokształcących. Na Ukrainie istnieje 10 Ogólnokształcących Szkół Baletowych (OSB), w następujących miastach: Kijów (5 szkół), Lwów, Odessa, Donieck, Dnepropetrowsk, Charkov. Podobnie jak polskie szkoły realizują one kształcenie równoległe w zakresie przedmiotów artystycznych i ogólnokształcących.

Przedstawiana niżej wstępna, ogólna analiza porównawcza, prowadzona w ramach napisania rozprawy doktorskiej na temat: „Edukacja taneczna ogólnokształcących szkół baletowych na Ukrainie i w Polsce”, pokazuje, że różnice w systemie kształcenia to znaczy funkcjonowania systemu programowo – metodycznego oraz ustrojowo – organizacyjnego ogólnokształcących szkół baletowych na Ukrainie i w Polsce, istotne i efekty uzyskany po ukończeniu nauki różnią się.

Polska Ogólnokształcąca Szkoła Baletowa	Ukraińska Ogólnokształcąca Szkoła Baletowa
Zajęcia odbywają się: poniedziałek – piątek	Zajęcia odbywają się: poniedziałek – sobota
Okres kształcenia: 9 lat	Okres kształcenia: 8 lat
I. klasa	I. klasa
II. Klasa	II. Klasa
III. Klasa	III. Klasa
IV. Klasa. Przedmioty dyscyplin fachowych	IV. Klasa. Przedmioty dyscyplin fachowych
V. klasa. Związanych z nauką tańca	V. klasa. Związanych z nauką tańca
VI. Klasa	VI. Klasa

VII klasa	VII klasa. Metodyka wykładania dyscyplin
VIII klasa	fachowych
IX. klasa	VIII klasa. Praktyka do metodyki
	wykładania dyscyplin fachowych
	Psychologia
Dyplom: Tancerz	Dyplom: Tancerz/wykładowca fachowych dyscyplin w szkołach podstawowych
Kontynuacja nauki na studiach wyższych: I rok	Kontynuacja nauki na studiach wyższych: III rok

Jedną z charakternych różnic w dziedzinie edukacji tanecznej pomiędzy Ukrainą i Polską jest kwestia infrastruktury dla tańca. Ukraina dysponuje oprócz klasycznych szkół baletowych, szkoły o innym systemie kształcenia. Przykładowo Kijowska Muncypalna Akademia Tańca im S. Lifaria (Київська муніципальна академія танцю ім. Сержа Лифаря), która łączy w sobie choreograficzną szkołę z pięcioletnim cyklem kształcenia, ukończenia której równa się gimnazjum w Polsce. Po zdaniu egzaminu wstępnego jednostka kontynuuje naukę w Akademii wybierając kierunek tańca który jemu najbardziej odpowiada, specjalizacja taniec klasyczny albo specjalizacja taniec ludowy, kierunek pedagogiczny dla obydwóch specjalizacji. Po ukończeniu nauki w akademii, możliwość wstępu na III rok studiów wyższych.

Dr. Zdzisław Bujanowski wskazuje, że *„Obecny rynek pracy – zawodowe zespoły baletowe, zespoły tańca współczesnego, zespoły pieśni i tańca, w których absolwenci szkół baletowych podejmują pracę, stawiają nowe potrzeby i wymagania. W ramach wdrażanej reformy, w procesie kształcenia zawodowych tancerzy zaproponowano w pierwszej kolejności wprowadzenie zmian do obowiązującego ramowego planu nauczania i organizacji zajęć edukacyjnych oraz podstaw programowych, które mają być opracowane w oparciu o nowe wytyczne w aspekcie celów i efektów kształcenia, z uwzględnieniem zmian w strukturach treściowych. Nowe podstawy programowe mają stanowić klucz do modernizacji kształcenia artystyczno-zawodowego w szkołach baletowych”*. (www.imit.org.pl. Informacja dotycząca funkcjonowania szkół baletowych.)

Specyfika działania szkoły baletowej (format), polega przede wszystkim na nauce techniki tańca klasycznego i związanych z nim dyscyplin (technika partnerowania, technika puęt, klasy dziewcząt i chłopców). Zabiera to największą ilość godzin, pozostałe techniki taneczne idą jako dopełnieniem programu kształcenia, co pozwala uczniom szkoły rozwijać się wszechstronnie w niewielkim stopniu.

Jedne z pierwszych badań prowadzonych w Polsce, dotyczących kierunku procesu kształcenia w szkołach baletowych są opisane w książce *„Tancerze Polscy – wybrane problemy kształcenia i zawodu”*, autorstwa Zofii Konaszkiewicz. Badania dotyczące dydaktycznych przyczyn niepowodzeń w nauce uczniów szkół baletowych zostały

przeprowadzone przez Lidię Zawadzką-Pilecką w 1976 roku na terenie pięciu istniejących aktualnie w Polsce szkół baletowych. W każdej szkole baletowej znajdują się uczniowie mniej uzdolnieni. Jedne z pytań dotyczyło zagadnienia, co można zrobić, aby właśnie ci uczniowie nie byli narażeni na niepowodzenia w szkole i mogli w przyszłości osiągnąć zadowolenie w pracy. Nauczyciele uznali, że należy takiego ucznia ukierunkować w stylu tańca, który jemu najbardziej odpowiada – 46% badanych. Uczniowie zaś uważali, że należy wprowadzić dwa tory kształcenia zawodowego – 56,5% badanych. (Konaszkiewicz, 1987, 114)

Możliwe, że kluczem do modernizacji kształcenia artystyczno-zawodowego w szkołach baletowych, jest nie zmiana podstaw programowych, a napisanie nowych programów kształcenia innego formatu, który będzie różnić się od specyfiki działania klasycznej szkoły baletowej?

Literatura

- Konaszewicz, Zofia; 1987, *Tancerze polscy – wybrane problemy kształcenia i zawodu*. Wydaw. UMFC. Warszawa, s. 114.
- Rudnicka, Zofia; 2012, *Tancerz, szkoła i scena*, Wydaw. Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina, Warszawa. s. 19.
- Szyłowa, Ludmila. Semenowna, Natalia; 2013, *I Ogólno ukraińska naukowo-twórcza konferencja*. Kijów. s. 44.
- Turska, Irena; 1983, *Almanach baletu polskiego 1945-1974*. Kraków, PWM. s. 98.
- Kubinowski, Dariusz; 1997, *Edukacja taneczna dzieci i młodzieży*. Czasopismo. Wychowanie na co Dzień. nr 4-5, s.27.
- Ilczuk, Dorota; 2011, *Taniec musi się rozpychać*. I Kongres tańca. Warszawa, s. 17-18.
- Sier-Janik, Barbara; 2011 *Edukacja zawodowa w zakresie tańca*. J. Hoczyk, J. Szymajda (red.) I Kongres tańca. Warszawa, s.41.

Strony internetowe:

www.imit.org.pl. Informacja dotycząca funkcjonowania szkół baletowych.

www.kdhu.org.ua. Rozdział: Rys historyczny, Szkoła Baletowa w Kijowie

www.beletowa.pl